

SAC-01-034

**การวิเคราะห์ด้านสิ่งแวดล้อม สังคม และธรรมาภิบาล (ESG)
ที่ส่งผลต่อวิศวกรรมก่อสร้างอสังหาริมทรัพย์ของ 5 ประเทศในอาเซียน
Analysis of the Environmental, Social, and Governance (ESG)
Effecting to the Real Estate Construction Engineering in ASEAN-5 Countries**

พุทธิพล ชัยสาเล่ย์, วรานนท์ คงสง และ ชัยวัฒน์ ภูวราชัยกุล
Puttapol Chaisalee, Waranon Kongsong and Chaiwat Pooworakulchai
หลักสูตรการตรวจสอบและกฎหมายวิศวกรรม คณะวิศวกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง
Engineering Law and Inspection, Faculty of Engineering, Ramkhamhaeng University
e-mail: 6519770004@rumail.ru.ac.th, waranon.k@rumail.ru.ac.th, chaiwat.p@rumail.ru.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพและเชิงผสม มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์ด้านสิ่งแวดล้อม สังคมและธรรมาภิบาล (ESG) ที่ส่งผลต่อวิศวกรรมก่อสร้างอสังหาริมทรัพย์ของ 5 ประเทศในกลุ่มอาเซียน ประกอบด้วย ประเทศไทย สิงคโปร์ มาเลเซีย อินโดนีเซีย และฟิลิปปินส์ วิจัยเป็นการทบทวนวรรณกรรม งานวิจัยและบทความที่เกี่ยวข้องในประเด็นภาพรวมของ ESG ที่ส่งผลต่อวิศวกรรมก่อสร้าง จากการศึกษาผู้วิจัยได้คัดกรอง วิเคราะห์และสังเคราะห์ ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้ แต่ละประเทศมีบริบทในการพัฒนา และการดำเนินการมิติ ESG ที่แตกต่างกัน การบูรณาการ ESG ในงานวิศวกรรมก่อสร้างได้มีส่วนสัมพันธ์ทั้งในด้านการกำหนดการตัดสินใจในการลงทุน การบริหารจัดการความเสี่ยง และกลยุทธ์ทางธุรกิจโดยรวม การนำ ESG มาใช้ของแต่ละประเทศจึงเกิดกิจกรรมในด้านต่าง ๆ คือ 1) ด้านสิ่งแวดล้อม มีการจัดทำแผนแม่บทด้านพลังงาน แผนแม่บทด้านอุตสาหกรรมใหม่ แผนทางด้านการเงินการคลัง มาตรฐานการรับรองคุณภาพ มาตรการทางกฎหมายด้านสิ่งแวดล้อม และกฎหมายเกี่ยวกับการก่อสร้าง 2) ด้านสังคม มีการดำเนินงานแผนงานการพัฒนาเมือง กฎหมายด้านสวัสดิการสังคม กฎหมายด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม และแผนการเงินทางด้านการเงินสิ่งแวดล้อม 3) ด้านธรรมาภิบาล มีการจัดทำรายงานความยั่งยืน และการกำกับดูแลด้านธรรมาภิบาล ดังนั้นกลุ่ม 5 ประเทศในอาเซียนจึงได้มีการนำหลักการของ ESG มาปรับใช้ตามบริบทของแต่ละประเทศ และเป็นการเชื่อมโยงระหว่างประสิทธิภาพด้านสิ่งแวดล้อม สังคม และธรรมาภิบาล ได้อย่างยั่งยืน

คำสำคัญ: อีเอสจี สิ่งแวดล้อม สังคมและธรรมาภิบาล อสังหาริมทรัพย์ วิศวกรรมก่อสร้าง

Abstract

This research is qualitative and mixed method. It is intended to analyze for Environmental, Social and Governance (ESG) which affecting real estate construction engineering in the 5 ASEAN countries include: Thailand, Singapore, Malaysia, Indonesia, and the Philippines. The methodology of the research was a review the researchs and related articles on ESG issues affecting construction engineering. The results of the research are summarized as follows: in other words, each country has a different context for the development and implementation of ESG dimensions. The integration of ESG in construction engineering has contributed to the determination of investment decisions. Therefore, the adoption of ESG in each country has led to activities in various areas: 1) Environment issue; an energy master plan has been prepared, new industry master plan, fiscal and financial plan, quality certification standards, environmental legal measures and construction laws 2) Social issue; aspects that the urban development plan has been implemented including the social welfare law, environmental conservation law and environmental financial plan 3) Governance issue; the sustainability report and corporate governance. Therefore, the group of 5 ASEAN countries have adopted ESG principles according to the context of each country for interrelated process to the sustainability of environmental, social, and governance.

Keywords: ESG, Environment, Social and Governance, Real Estate, Construction Engineering

บทนำ

แนวคิดด้านสิ่งแวดล้อม สังคม และธรรมาภิบาล (ESG) มาจากคำว่า Environment, Social และ Governance เป็นแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาองค์กรอย่างยั่งยืน โดยไม่หวังผลกำไรเพียงอย่างเดียว แต่ให้ความสำคัญต่อมิติด้านสิ่งแวดล้อม สังคมและธรรมาภิบาลด้วยองค์กรธุรกิจที่นำ ESG เข้ามาปรับใช้จึงแสดงให้เห็นถึงความสามารถและศักยภาพที่สามารถเติบโตได้อย่างยั่งยืนท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงของโลกดิจิทัลได้อย่างชัดเจน

ESG ประกอบด้วยสามเสาหลัก คือ 1) สิ่งแวดล้อม (E-Environment) การบริหารจัดการด้านสิ่งแวดล้อมที่เกิดมาจากผลของการดำเนินธุรกิจสู่การบริหารจัดการการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างคุ้มค่า และส่งผลเสียต่อสิ่งแวดล้อมให้น้อยที่สุด ครอบคลุมถึงกฎระเบียบที่ส่งผลต่อการลงทุน การประหยัดต้นทุนในการผลิต การเกิดนวัตกรรมใหม่ในการสร้างผลิตภัณฑ์ใหม่ที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม โดยทฤษฎีของผู้มีส่วนได้เสียและองค์กรที่ต้องรับผิดชอบต่อผลกระทบสิ่งแวดล้อมที่ส่งผลต่อชุมชนของอับราฮัมและคณะได้ทำการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่าง การจัดการสิ่งแวดล้อม (Environmental Management) และมูลค่าบริษัทใช้ข้อมูลจาก Newsweek's Green Ranking ระหว่างปี 2014–2016 ของบริษัทใน Fortune 500 จำนวน 345 แห่งในสหรัฐฯ ผลวิจัยสำคัญ: บริษัทที่จัดการการปล่อยก๊าซเรือนกระจกได้มีประสิทธิภาพสูงกว่าจะได้รับมูลค่าตลาดมากกว่า (Abrams et al., 2021) 2) สังคม (S-Social) การจัดการด้านสังคมที่มีความสัมพันธ์กันทั้งภายในและภายนอกองค์กรและได้รับความไว้วางใจจากนักลงทุน การให้ความสำคัญต่อกฎหมายแรงงานและหลักสิทธิมนุษยชน การปฏิบัติอย่างเท่าเทียมกันในสังคมโดยสภาพการทำงาน ความปลอดภัยของผลิตภัณฑ์ ความสัมพันธ์กับชุมชน และอัตราการบาดเจ็บในที่ทำงาน (Melinda & Wardhwani, 2020) 3) ธรรมาภิบาล (G-Government) การจัดการด้านธรรมาภิบาล การกำกับดูแลห้องการค้าดำเนินกิจการในลักษณะเปิดเผย มีความรับผิดชอบ และดำเนินการเพื่อประโยชน์สูงสุดของผู้มีส่วนได้เสีย กรรมการผู้ถือหุ้น ผู้บริหาร และพนักงาน บางองค์กรเสนอในรูปแบบของวิธีการเปิดเผยข้อมูลคาร์บอนฟุตพริ้นท์ (Carbon Footprint) คือ ปริมาณก๊าซเรือนกระจกทั้งหมด (โดยเฉพาะ CO₂ และก๊าซอื่น ๆ เช่น CH₄, N₂O) ที่ถูกปล่อยออกสู่ชั้นบรรยากาศอันเป็นผลโดยตรงหรือโดยอ้อมจากกิจกรรมของ บุคคล องค์กร ผลิตภัณฑ์ หรือกระบวนการหนึ่ง ๆ โดยทั่วไปวัดเป็น "ตันคาร์บอนไดออกไซด์เทียบเท่า (tCO₂e)" (File, 2023) ซึ่งในกรอบของ ESG (Environmental, Social, Governance): ด้าน E-Environmental: Carbon Footprint เป็น ตัวชี้วัด (KPI) สำคัญในเรื่อง: การปล่อยก๊าซเรือนกระจก (GHG Emissions) Climate Change Risk ความยั่งยืนของทรัพยากรพลังงาน การตั้งเป้า Net Zero/Carbon Neutrality มีการใช้เครื่องมือทางเทคโนโลยีเพื่อสนับสนุนการปฏิบัติงาน ธรรมาภิบาลที่ดีจึงเป็นสิ่งสำคัญต่อความสำเร็จขององค์กรในระยะยาว การดำเนินการที่สอดคล้องกับมาตรฐานทางจริยธรรมและกฎหมายสามารถดึงดูดนักลงทุนให้เข้าร่วมการลงทุนและพัฒนาองค์กรให้เติบโตอย่างยั่งยืน (Tang, 2019; Stine et al., 2022)

ในอดีตรัฐสมาคมประชาชาติแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ หรืออาเซียน (The Association of Southeast Asian Nation–ASEAN) มีบทบาทในการเป็นผู้บุกเบิกแนวปฏิบัติในด้านสิ่งแวดล้อม สังคมและธรรมาภิบาล (ESG) มาใช้ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ทำให้การบูรณาการมิติด้าน ESG ได้แพร่กระจายไปทั่วภูมิภาค และนำไปสู่การก่อตั้งประชาคมสังคมและวัฒนธรรมอาเซียน (The ASEAN Socio-Cultural Community–ASCC) แผนการของ ASCC ครอบคลุมหัวข้อมิติ ESG ตั้งแต่การจัดการกับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ การอนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพ การส่งเสริมสิทธิของผู้ปฏิบัติงาน และความรับผิดชอบต่อองค์กรที่มีต่อสังคม (Seneca ESG, 2023) การนำมิติด้าน ESG มาใช้ในอาเซียนจึงมุ่งเน้นให้ภาคเอกชนมีบทบาทในการพัฒนาเพื่อให้บรรลุเป้าหมายการพัฒนาอย่างยั่งยืน (Sustainable Development Goals–SDGs) ซึ่งเป็นองค์ประกอบที่สำคัญของวาระแห่งสหประชาชาติ (UN) ในปี 2030 ที่ทุกประเทศได้ตกลงกันในการบูรณาการ ESG เป็นกลยุทธ์หลักสำหรับการลงทุนอย่างยั่งยืน ตามแผนการดำเนินงานของการประชุมสุดยอดอาเซียนครั้งที่ 37 สำหรับกรอบการฟื้นฟูที่ครอบคลุมของอนาคตที่ยั่งยืนในอาเซียน (ASEAN, 2020)

กลุ่ม 5 ประเทศอาเซียนประกอบด้วย ประเทศไทย สิงคโปร์ มาเลเซีย อินโดนีเซีย และฟิลิปปินส์ มีนโยบายในการพัฒนาและการดำเนินการในมิติ ESG ที่แตกต่างกันไปตามบริบทของแต่ละประเทศ ทุกประเทศมุ่งเน้นเรื่องการรับรู้ด้าน ESG การเปิดเผยข้อมูลอย่างโปร่งใส การส่งเสริมเรื่องการใช้กฎระเบียบ และแนวทางสำหรับผู้มีส่วนได้เสียทั้งภาคเอกชนและภาครัฐบาล (Korwatanasakul, 2020) อาเซียนได้พัฒนาความร่วมมือระดับภูมิภาคในด้านการเงิน โดยกำหนดกรอบการกำกับดูแลด้านกฎหมายและระเบียบข้อบังคับที่ยืดหยุ่นได้ มีการขยายความร่วมมือไปสู่ภาคพลังงาน ซึ่งอาเซียนมีส่วนร่วมร่วมกับพันธมิตรระหว่างประเทศในการเสริมสร้างขีดความสามารถ การแบ่งปันความรู้ และการระดมทุนที่เกี่ยวข้องกับแนวทางปฏิบัติในมิติของ ESG (ASEAN-Korea Center, 2023) การบูรณาการมิติด้าน ESG ใน 5 ประเทศอาเซียนจึงมีพลวัตและมีความซับซ้อน แต่ละประเทศจึงมีความเป็นผู้นำในด้าน ESG ที่แตกต่างกัน

นักพัฒนาอสังหาริมทรัพย์เริ่มให้ความสำคัญในเรื่องเสาหลักด้านสิ่งแวดล้อมการก่อสร้างอาคารต่าง ๆ เนื่องจากการก่อสร้างมีการปล่อยก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์ร้อยละ 39 ก๊าซเรือนกระจกที่เกิดจากพลังงานในการให้ความร้อนและความเย็นร้อยละ 28 และมลพิษที่เกิดจากวัสดุและการก่อสร้างร้อยละ 11 (Schroders Real Estate, 2020) เกณฑ์ของ ESG ในบริบทของอสังหาริมทรัพย์จึงเกี่ยวข้องกับเรื่องของมาตรฐานที่นักลงทุน นักพัฒนาอสังหาริมทรัพย์ และผู้มีส่วนได้เสียนำมาใช้เพื่อการประเมินความยั่งยืนและผลกระทบทางด้านจริยธรรม การก่อสร้างอาคารต่าง ๆ ได้รับการออกแบบให้มีความยืดหยุ่นมากยิ่งขึ้นเพื่อรองรับต่อการเปลี่ยนแปลงของสิ่งแวดล้อม เช่น มีการนำระบบเทคโนโลยีสารสนเทศเข้ามาปรับใช้ในเรื่องของการลดพลังงานในอาคาร การลดความเสี่ยงและเพิ่มความปลอดภัยในอาคารเพื่อให้สอดคล้องกับเป้าหมายด้านสิ่งแวดล้อมของโลก การเปลี่ยนแปลงนี้ทำให้นักลงทุนและนักพัฒนาอสังหาริมทรัพย์สนใจและลงทุนในการพัฒนามากยิ่งขึ้น (Eng, 2023) ผู้เชี่ยวชาญด้านอสังหาริมทรัพย์ต้องคำนึงถึงเกณฑ์ในการออกแบบการก่อสร้าง และการดำเนินงานด้านวิศวกรรมเพื่อให้สอดคล้องกับเงินลงทุนที่เปลี่ยนแปลงไป นอกจากนั้นการกำหนดนโยบายกฎระเบียบข้อบังคับของรัฐบาล เช่น นโยบาย Net Zero 2050 เป็นส่วนช่วยเพิ่มเกิดแรงผลักดันในด้านการเปลี่ยนแปลงนี้มากยิ่งขึ้น (British Property Federation, 2021)

การบูรณาการบริหารจัดการด้านการลงทุน และการใช้เกณฑ์ ESG ในการประกอบธุรกิจด้านอสังหาริมทรัพย์จึงเป็นแนวทางที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ทางเศรษฐกิจร่วมกับความรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อมและสังคม ภาคอสังหาริมทรัพย์จึงพร้อมที่จะเป็นผู้นำที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมและมีความเท่าเทียมกันมากขึ้น เสาหลักด้านสิ่งแวดล้อม (Environmental-E) มีความสำคัญต่อวิศวกรรมก่อสร้างอสังหาริมทรัพย์ เนื่องจากมีผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการก่อสร้าง ประเด็นหลัก 3C's ของ ESG ในวิศวกรรมก่อสร้างอสังหาริมทรัพย์ คือ 1) C-Carbon การลดคาร์บอนเป็นกลยุทธ์ด้านความยั่งยืน เพื่อให้บรรลุเป้าหมายในการควบคุมการปล่อยมลพิษของอุตสาหกรรมก่อสร้างสอดคล้องกับความตกลงปารีส (Paris Agreement) (Climate Trade, 2023) 2) C-Certification การรับรองด้านอสังหาริมทรัพย์ การประเมินประสิทธิภาพด้านความยั่งยืนของอาคารตามเกณฑ์การประเมินตามมาตรฐานการรับรองด้านอสังหาริมทรัพย์ เช่น LEED, BREEM และ WELL (Colliers, 2023) 3) C-Climate Resilience การปรับตัวหรือการรับมือต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ และภาวะโลกร้อน การสร้างอาคารแบบยืดหยุ่น (Resilient Building) เพื่อรองรับการฟื้นตัวจากผลกระทบของภัยพิบัติตามธรรมชาติ (พิเชษฐ์ มูลป้า, 2023)

แนวโน้มในวิศวกรรมก่อสร้างอสังหาริมทรัพย์ในอนาคตจึงต้องมีการบูรณาการในการนำมาตรฐานด้าน ESG ที่ชัดเจนอสังหาริมทรัพย์ทุกประเภทควรมีคุณสมบัติตรงตามระดับของการรับรองประสิทธิภาพด้านพลังงาน ดังนั้นแนวโน้มการก่อสร้างอาคารในอนาคตจึงมีลักษณะเป็นการสร้างอาคารแบบผสมผสาน (Hybrid Buildings) หรือ รูปแบบอาคารแบบผสมผสานด้วยการคำนึงถึงพื้นที่ใช้สอยในการประโยชน์ร่วมกัน อาคารที่ยืดหยุ่นต่อสภาพอากาศ (Climate Resilient Buildings) ด้วยการวางแนวอาคารที่ตอบสนองต่อสภาพภูมิอากาศ ด้วยการออกแบบเพื่อลดความร้อนที่สูงมากเกินไปและปรับให้เข้ากับอุณหภูมิที่เพิ่มมากขึ้น (Breathe ESG, 2023) นอกจากนั้นการออกแบบอาคารเขียว (Green Building) หรือ อาคารที่ส่งผลบวกต่อธรรมชาติ (Nature-Positive Design) ตามมาตรฐานที่ใช้การออกแบบที่เกี่ยวข้องกับการประหยัดพลังงาน อาคารที่ได้รับการรับรองตามมาตรฐานอาคารเขียวจะมีมูลค่าทางการตลาดสูงขึ้น (Emergent Africa, 2024) และการใช้เทคโนโลยีในอสังหาริมทรัพย์ (Property Technology-Protect) การนำนวัตกรรมใหม่ทางเทคโนโลยีมาใช้เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน และอำนวยความสะดวกในกิจกรรมเกี่ยวกับอสังหาริมทรัพย์ (Richards, 2024)

การบูรณาการหลักการของ ESG ในวิศวกรรมก่อสร้างอสังหาริมทรัพย์จึงเป็นแนวทางที่ครอบคลุมวัตถุประสงค์ทางเศรษฐกิจและความรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อมและสังคม ผู้ลงทุน เจ้าของสินทรัพย์ และผู้มีส่วนได้เสียตระหนักถึงคุณค่าของแนวทางการปฏิบัติด้านนี้อย่างยั่งยืน ภาคอสังหาริมทรัพย์จึงมีความพร้อมในการเป็นผู้นำไปสู่อนาคตที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม และความเท่าเทียมกันในสังคมเพิ่มมากขึ้น

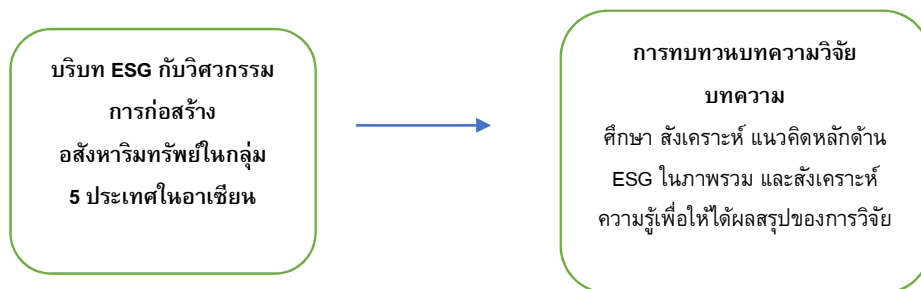
วัตถุประสงค์ของการวิจัย (Objective of the Research)

เพื่อวิเคราะห์ด้านสิ่งแวดล้อม สังคม และธรรมาภิบาล (ESG) ที่ส่งผลต่อวิศวกรรมก่อสร้างอสังหาริมทรัพย์ของ 5 ประเทศในอาเซียน

กรอบแนวคิดการวิจัย (Conceptual Framework)

จากการทบทวนบทความวิจัย บทความ ที่ได้รวบรวมจากผลการวิจัย และบทความที่เกี่ยวข้อง โดยการศึกษา วิเคราะห์ และสังเคราะห์อย่างเป็นระบบเชิงคุณภาพ และเชิงผสม (Mixed Method) ในส่วนของทฤษฎี วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง แนวคิดหลักด้าน ESG

ในประเทศและต่างประเทศ และผลที่เกิดขึ้น คือ ประสิทธิภาพด้านสิ่งแวดล้อม สังคม และธรรมาภิบาล (ESG) ที่ส่งผลต่อวิศวกรรมก่อสร้างอสังหาริมทรัพย์ของ 5 ประเทศในอาเซียน ดังภาพประกอบที่ 1

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

จากการทบทวนวรรณกรรมงานวิจัยและบทความที่เกี่ยวข้องกับหัวข้อการวิจัยในประเด็นด้านภาพรวมของ ESG แนวคิดด้าน ESG ในด้านวิศวกรรมก่อสร้างอสังหาริมทรัพย์ในประเทศไทยและกลุ่ม 5 ประเทศอาเซียน

สรุปผลการวิจัย

จากการทบทวนงานวิจัยและบทความที่เกี่ยวข้องในหัวข้อ ด้านสิ่งแวดล้อม สังคม และ ธรรมาภิบาล (ESG) ที่ส่งผลต่อวิศวกรรมก่อสร้างอสังหาริมทรัพย์ของ 5 ประเทศในอาเซียน ผู้วิจัยได้คัดกรอง วิเคราะห์และสังเคราะห์ โดยสรุปดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1

กิจกรรมของแต่ละประเทศด้านสิ่งแวดล้อม สังคม และธรรมาภิบาล (ESG) ที่ส่งผลต่อวิศวกรรมก่อสร้างอสังหาริมทรัพย์

ESG	กิจกรรมของแต่ละประเทศในด้าน ESG
สิ่งแวดล้อม (Environment)	1. แผนแม่บทด้านพลังงาน สิงคโปร์: จัดทำแผนสิงคโปร์สีเขียว ค.ศ. 2030 (Singapore Green Plan 2030) เป้าหมายเพื่อเป็นแผนแม่บทด้านความยั่งยืนของสิงคโปร์ คือ 1) City in Nature เมืองในธรรมชาติ 2) Sustainable Living ความเป็นอยู่ที่ยั่งยืน โดยใช้นวัตกรรมและเทคโนโลยีในกระบวนการผลิต 3) Energy Reset การส่งเสริมการใช้พลังงานสะอาดและพลังงานทดแทน 4) Green Economy เป็นศูนย์กลางด้านการเงินสีเขียวในภูมิภาคเอเชีย (Chng & Ong, 2021) 5) Resilience Future การสร้างอนาคตที่ยืดหยุ่น เน้นนโยบายความมั่นคงทางด้านอาหาร (ภัชชา อารังอาจริกุล, 2565) มาเลเซีย: จัดทำ 1) แผนแม่บทด้านพลังงาน 2022–2035 (Malaysia Renewable Energy Roadmap 2022–2035) (Sustainable Energy Development Authority, 2021) 2) แผนแม่บทด้านพลังงาน ปี 2022-2040 (National Energy Policy Plan: NEP 2022-2040) (Hamid et al, 2023) 2. แผนแม่บทด้านอุตสาหกรรมใหม่ มาเลเซีย: จัดทำแผนแม่บทอุตสาหกรรมใหม่ (New Industrial Master Plan 2030: NIMP 2030) (ภูษิสต์ ภูมิผักแว่น, 2566) 3. แผนทางด้านการเงินการคลัง สิงคโปร์: จัดทำโครงการพันธบัตรสีเขียว (Singapore Green Bond Framework (SGBF) เพื่อใช้เป็นเงินทุนสนับสนุนโครงการเพื่อความยั่งยืนตามแผน Singapore Green Plan 2030 (ศูนย์ข้อมูลเพื่อธุรกิจไทย สถานเอกอัครราชทูต ณ สิงคโปร์, 2565)

ตารางที่ 1 (ต่อ)

ESG	กิจกรรมของแต่ละประเทศในด้าน ESG
สิ่งแวดล้อม (Environment)	มาเลเซีย: จัดทำ 1) กรอบนโยบายทางเศรษฐกิจ Malaysia Madani (Civilized Malaysia) หรืออารยะประเทศมาเลเซียที่เน้นความยั่งยืนและแนวคิดเมืองสีเขียวและเมืองอัจฉริยะ (สำนักงานส่งเสริมการค้าในต่างประเทศ ณ กรุงกัวลาลัมเปอร์, 2566; Melinda & Wardhani, 2020) และ 2) Green Technology Tax Incentive ให้สิทธิประโยชน์ทางภาษี การลงทุน สำหรับการซื้ออุปกรณ์/ทรัพย์สิน เทคโนโลยีสีเขียว และการ ยกเว้นภาษี เงินได้ สำหรับผู้ให้บริการเทคโนโลยีสีเขียว (Malaysian Green Technology Corporation, 2016) อินโดนีเซีย: จัดทำแผนการเงินที่ยั่งยืนระยะที่ 2 (Sustainable Finance Roadmap Phase II (2021–2025) (Otoritas Jasa Keuangan, 2024) 4. มาตรฐานการรับรองคุณภาพ ประเทศไทย: จัดทำโครงการลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจกโดยสมัครใจ (Thailand Voluntary Emissions Reduction Program (T-VER) พัฒนาโดยองค์การบริหารจัดการก๊าซเรือนกระจกแห่งประทศไทย สอดคล้องกับมาตรฐานการรับรองคุณภาพ ISO 14064-2 และ ISO 14064-3 (Kittichungchit, 2023) 5. มาตรการทางกฎหมายด้านสิ่งแวดล้อม ประเทศไทย: จัดทำ 1) ยุทธศาสตร์ชาติว่าด้วยการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ พ.ศ. 2561-2580 (The National Strategy on Climate Change 2018-2037) (สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, 2565) 2) มาตรฐานการจัดกลุ่มกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่คำนึงถึงสิ่งแวดล้อมของประเทศไทย (Thailand Taxonomy) (ธนาคารแห่งประเทศไทย, 2566) 3) ร่างกฎหมายการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ (Climate Change Bill) (Lekfuangfu et al., 2024) 4) ร่างกฎหมายการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ (Climate Change Bill) (Lekfuangfu, et al., 2024) สิงคโปร์: จัดทำ 1) กฎหมายการจัดการสิ่งแวดล้อมเพื่อลดปริมาณมลพิษทางน้ำ อากาศและเสียง (Environmental Protection and Management Act: EMPA) (สำนักนโยบายและแผนทรัพยากร ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, 2563) 2) กฎหมายที่กำหนดให้ สถานประกอบการที่มีการปล่อยก๊าซเรือนกระจกตามประเภทที่กำหนดต้องเสียภาษีคาร์บอน (Carbon Pricing Act 2018) (ลัฐกา เนตรทัศน์, 2563) 3) กฎหมายการบริหารจัดการเกี่ยวกับขยะอิเล็กทรอนิกส์ผลิตภัณฑ์ ไฟฟ้า (Resource Sustainability Act 2019) (Ministry of Sustainability and the Environment, 2020) มาเลเซีย: จัดทำพระราชบัญญัติคุณภาพสิ่งแวดล้อม 2024 (The Environmental Quality Act 2024) (Percetakan Nasional Malaysia Berhad, 2024) อินโดนีเซีย: จัดทำ 1) แผนยุทธศาสตร์เพื่อการฟื้นฟูคาร์บอนต่ำและสภาพภูมิอากาศ 2050 (Long-Term Strategy for Low Carbon and Climate Resilience 2050) (Ministry of Environment and Forestry, 2021) 2) วาระการเปลี่ยนผ่านพลังงานปี 2030: แผนงาน SDG7 สำหรับอินโดนีเซีย (Energy Transition Pathways for the 2030 Agenda: SDG7 Roadmap for Indonesia) (ESCAP, 2020) ฟิลิปปินส์: จัดทำ 1) พระราชบัญญัติการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ (Climate Change Act of 2009) (Aquino et al., 2014) 2) พระราชบัญญัติพลังงานหมุนเวียน (Renewable Energy Act of 2008 หรือ Republic Act No. 9513) (Aquino, & Abeleda, 2014) และ 3) แผนปฏิบัติการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ (National Climate Change Action Plan 2011–2028) (Climate Change Commission, 2011) 6. กฎหมายเกี่ยวกับการก่อสร้างอาคาร สิงคโปร์: จัดทำแผนการใช้พลังงานในอาคารต้นแบบ (The Building Energy Master Plan: BEEMP) (กรมพัฒนาพลังงานทดแทนและอนุรักษ์พลังงาน, 2563) อินโดนีเซีย: จัดทำ 1) กฎหมายเกี่ยวกับการก่อสร้างอาคาร Presidential Regulation No 98 of 2021, Laws No. 28/2022 และ 2) พระราชบัญญัติของกระทรวงโยธาธิการและการเคหะ เพื่อการก่อสร้างอาคารเขียว ฉบับที่ 2/2558 (Minister of Public Works and Housing Regulation No. 2/2015 on Green Building) (Asia Business Law Journal, 2023)

ตารางที่ 1 (ต่อ)

ESG	กิจกรรมของแต่ละประเทศในด้าน ESG
สังคม (Social)	1. แผนงานการพัฒนาเมือง สิงคโปร์: จัดทำ 1) แผนงาน Singapore Roadmap แผนงานนี้ให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายประเทศในอนาคต (Forward Singapore Roadmap) การสร้างพลังทางเศรษฐกิจและการทำงานท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี และการปรับปรุงโครงสร้างพื้นฐานเพื่อสนับสนุนการเปลี่ยนแปลง และการก้าวไปสู่การปล่อยคาร์บอนสุทธิเป็นศูนย์ควรเป็นไปด้วยความเร็วที่เหมาะสม (ศูนย์ข้อมูลเพื่อธุรกิจไทย สถานเอกอัครราชทูต ณ สิงคโปร์, 2566) 2) กรอบแนวคิดการพัฒนาเหมาะสม (ศูนย์ข้อมูลเพื่อธุรกิจไทย สถานเอกอัครราชทูต ณ สิงคโปร์, 2566) 2) กรอบแนวคิดการพัฒนาเมือง “City in Nature” กลยุทธ์ในการรักษาสภาพแวดล้อมที่อยู่อาศัย (ณญดา นาคะสิทธิ์, 2564) มาเลเซีย: จัดทำนโยบายและแผนพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติมาเลเซีย ฉบับที่ 12 โดยเน้นย้ำ (1) การฟื้นตัวและเติบโตของเศรษฐกิจ (2) การกระจายความมั่งคั่งอย่างเป็นธรรมและเสมอภาค (3) การรักษาความยั่งยืนทางสิ่งแวดล้อม (Kheong, et al, 2021) 2. กฎหมายด้านสวัสดิการทางสังคม สิงคโปร์: จัดทำกฎหมายแพลตฟอร์มแรงงาน (Platform Worker Bill 2023) เพื่อยกระดับการคุ้มครองด้านสวัสดิการแรงงานที่ทำงานด้วยแพลตฟอร์ม (Thai Publica, 2024) อินโดนีเซีย: จัดทำ 1) กฎหมายคุ้มครองแรงงานข้ามชาติ ปี 2017 the Protection of Indonesian Migrant Workers Law in 2017 (ASEAN-Korea Center, 2023) 2) พระราชบัญญัติคุ้มครองแรงงานในประเทศ (The Domestic Worker Protection Bill) (ASEAN-Korea Center, 2023) ฟิลิปปินส์: จัดทำ 1) กรอบการทำงานด้านสังคมเน้นวิธีการที่องค์กรจัดการความสัมพันธ์กับผู้มีส่วนได้เสีย ความเสมอภาค ความปลอดภัยของข้อมูล การมีส่วนร่วมของชุมชน การคุ้มครองสิทธิมนุษยชน ความปลอดภัยในสถานที่ทำงาน และการปฏิบัติด้านแรงงานที่เป็นธรรม (Pamelo, 2024) 2) พระราชบัญญัติแรงงานข้ามชาติและชาวฟิลิปปินส์โพ้นทะเล (Migrant Workers and Overseas Filipinos Act of 1995 หรือ Republic Act No. 8042) มาตรฐานการคุ้มครองแรงงานข้ามชาติ ครอบครัว และชาวฟิลิปปินส์ในต่างประเทศที่ประสบความสำเร็จ ทุกข์ยาก และอื่น ๆ (Labor Law PH, 2024) และ 3) พระราชบัญญัติงานสีเขียวของฟิลิปปินส์ (Philippine Green Jobs Act of 2016) ส่งเสริมการสร้างงานที่เหมาะสม และยืดหยุ่นต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศให้กับธุรกิจที่สร้างงานสีเขียว (World Resources Institute, 2021) 3. กฎหมายด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม สิงคโปร์: จัดทำพระราชบัญญัติสวนสาธารณะและต้นไม้ (Parks and Tree Acts) ส่งเสริมการเพิ่มจำนวนต้นไม้และอนุรักษ์พื้นที่สีเขียวในบริเวณพื้นที่สาธารณะทั่วสิงคโปร์ กำหนดทิศทางของผังเมืองที่สอดคล้องกับพื้นที่สีเขียว (Attorney-General’s Chambers of Singapore, 2024) มาเลเซีย: จัดทำโครงการฉลากสิ่งแวดล้อม (MyHijau label) เพื่อช่วยให้ผู้บริโภคตัดสินใจเลือกซื้อผลิตภัณฑ์และใช้บริการที่เอื้อต่อสิ่งแวดล้อมและเน้นการลดค่าการปล่อยก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์ (กรมการค้า กระทรวงพาณิชย์, 2557) 4. แผนการเงินทางด้านสิ่งแวดล้อม ประเทศไทย: จัดทำตราสารหนี้ด้านความยั่งยืน (ESG Bond) ประกอบด้วย พันธบัตรสีเขียว พันธบัตรทางสังคม พันธบัตรด้านความยั่งยืน การนำเงินไปใช้ในโครงการต่าง ๆ ที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมและเกิดประโยชน์กับสังคม (ฐิติเมฆ โภคชัย, 2565)

ตารางที่ 1 (ต่อ)

ESG	กิจกรรมของแต่ละประเทศในด้าน ESG
ธรรมาภิบาล (Governance)	1. การจัดทำรายงานความยั่งยืน ประเทศไทย: จัดทำรายชื้อหุ้นยั่งยืน THSI (Thailand Sustainability Investment) ที่ได้พัฒนามาสู่ SET ESG Ratings และประเมินด้วยเกณฑ์สากลของ FTSE Russell ESG Scores ดำเนินการโดยตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย (มิติหุ้น, 2567) สิงคโปร์: จัดทำรายงานความยั่งยืน Sustainability Report 2023/2024 เพื่อกำหนดกลยุทธ์ในการรับมือต่อสภาพภูมิอากาศ ความยั่งยืนและความเสี่ยงด้านสิ่งแวดล้อม การพัฒนาระบบนิเวศทางการเงินที่ยั่งยืน การสร้างพอร์ตทางการลงทุน และแนวทางปฏิบัติอย่างยั่งยืนที่จะนำมาใช้ในองค์กร (Monetary Authority of Singapore, 2025) มาเลเซีย: จัดทำรายงานความยั่งยืน (Asia Business Law Journal, 2023) อินโดนีเซีย: จัดทำรายงานความยั่งยืน ภายใต้แผน OJK Regulation (POJK) 51/POJK.03/2017 และ OJK Circular Letter No. 16/2021 สำหรับองค์กรภาครัฐ และ Law No. 40 of 2007, Law No. 6 of 2023 ว่าด้วยบริษัทจำกัด สำหรับบริษัททั่วไป (Rahmanzyah, 2023) ฟิลิปปินส์: จัดทำรายงานความยั่งยืน (SEC MC No. 4, 2019) (Keslio Team, 2024) 2. การกำกับดูแลด้านธรรมาภิบาล ประเทศไทย: จัดทำระบบการจัดการข้อมูล ESG Data Platform โดยรวบรวมข้อมูลด้าน ESG ของ บริษัท จำกัด และเผยแพร่ข้อมูลแก่ผู้ใช้งานแบบครบวงจรโดยเน้นการนำเสนอข้อมูลที่ง่ายต่อการนำไปวิเคราะห์ร่วมกับข้อมูลทางการเงิน (กานต์ชนก พรรัตน์วิสัย, 2566) สิงคโปร์: จัดทำพระราชบัญญัติการป้องกันการทุจริตคอร์รัปชัน (Prevention of Corruption Act 1960) (Corrupt Practices Investigation Bureau, n.d.) มาเลเซีย: จัดทำประมวลกฎหมายการกำกับดูแลกิจการของประเทศมาเลเซีย (The Malaysia Code of Corporate Governance (MGCC) (ASEAN-Korea Center, 2023) อินโดนีเซีย: จัดทำ 1) หลักทรัพย์ตราสารหนี้สีเขียว ข้อบังคับที่ OJK Regulation No. 60/POJK.04/2014 และ OJK Regulation 60/2017 เฉพาะการจัดหาเงินทุนหรือการรีไฟแนนซ์กิจกรรมทางธุรกิจที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม (Fitrianggraeni et al., 2023) 2) แผนงานการกำกับดูแลกิจการของอินโดนีเซีย (The Indonesian Corporate Governance Roadmap 2014) ของคณะกรรมการเพื่อเพิ่มคุณภาพในการเปิดเผยข้อมูลและความโปร่งใสขององค์กร (International Finance Corporation, 2014) ฟิลิปปินส์: จัดทำจรรยาบรรณการกำกับดูแลกิจการสำหรับบริษัทมหาชน และบริษัทที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์ (Code of Corporate Governance for Both Public and Publicly Listed Companies; SEC Memorandum Circular (MC) No. 19, series of 2016, and MC No. 24, 2019) (ASEAN-Korea Center, 2023)

การนำ ESG มาใช้ของแต่ละประเทศจึงเกิดกิจกรรมในด้านต่าง ๆ คือ 1) *ด้านสิ่งแวดล้อม* มีการจัดทำแผนแม่บทด้านพลังงาน แผนแม่บทด้านอุตสาหกรรมใหม่ แผนทางด้านการเงินการคลัง มาตรฐานการรับรองคุณภาพ มาตรการทางกฎหมายด้านสิ่งแวดล้อม และกฎหมายเกี่ยวกับการก่อสร้าง 2) *ด้านสังคม* มีการดำเนินงานแผนงานการพัฒนาเมือง กฎหมายด้านสวัสดิการสังคม กฎหมายด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม และแผนการเงินทางด้านสิ่งแวดล้อม 3) *ด้านธรรมาภิบาล* มีการจัดทำรายงานความยั่งยืน และการกำกับดูแลด้านธรรมาภิบาล

ดังนั้นการยอมรับหลักการเสาหลัก ESG ทั้งสามด้านในกลุ่มประเทศอาเซียนได้เชื่อมโยงไปที่การบรรลุเป้าหมายด้านการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ การจัดลำดับความสำคัญของความรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อม ความเป็นอยู่ที่ดีต่อสังคม และการกำกับดูแลอย่างมีธรรมาภิบาล กลุ่ม 5 ประเทศในอาเซียนสามารถนำหลักการของ ESG มาปรับใช้ตามบริบทของแต่ละประเทศได้อย่างยั่งยืน พร้อมเป็นผู้นำในภูมิภาคเพื่อต่อสู้กับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ ความเชื่อมโยงระหว่างประสิทธิภาพด้านสิ่งแวดล้อม สังคม และธรรมาภิบาล ส่งผลมาจากกฎ ระเบียบ ข้อบังคับที่รัฐบาลของแต่ละประเทศได้กำหนดขึ้น ในประเทศที่มีคุณภาพและมีภาครัฐที่มีการกำกับดูแลที่ดีส่งผลในเชิงบวกให้ประสิทธิภาพของเสาหลัก ESG มีภาพที่ชัดเจนมากยิ่งขึ้น และเป็นการเน้นย้ำถึงความสำคัญของการกำกับดูแลที่สนับสนุนแนวทางปฏิบัติด้าน ESG ให้มีความยั่งยืนตลอดไป

เอกสารอ้างอิง

- กรมการค้า กระทรวงพาณิชย์. (2557, 5 มิถุนายน). *โครงการฉลากสิ่งแวดล้อม "MyHijau label" ของมาเลเซีย*.
<https://www.dft.go.th/th-th/NewsList/News-DFT/Description-NewsDFT/ArticleId/6442/05062557>
- กรมพัฒนาพลังงานทดแทนและอนุรักษ์พลังงาน. (2563, 15 กุมภาพันธ์). *Building codes in Singapore* มาตรฐานการใช้พลังงานของประเทศสิงคโปร์. <http://2e-building.dede.go.th/sites/default/files/2020-03/Building%20codes%.pdf>
- กานต์ชนก พรรัตนวิสัย. (2566, 21 มีนาคม). *ESG จุดขายตลาดทุนไทย ตลท.ผุด ESG data platform* เอื้อลงทุนหุ้นยั่งยืน. กรุงเทพธุรกิจ. <https://www.bangkokbiznews.com/finance/stock/1087119>
- จิตติเมฆ โภคชัย. (2565, 27 กันยายน). *ทำความรู้จัก ESG bond*. SET Invest now. <https://www.setinvestnow.com/Th/knowledge/article/196-tsi-get-to-know-esg-bond>
- ณณดา นาคะสิทธิ์. (2564, 30 กันยายน). *กลยุทธ์การออกแบบเมืองเพื่อส่งเสริมการเป็นเมืองสุขภาวะอย่างมีส่วนร่วม*. Furd. <http://www.furd.in.th/cities/e-magazines/view/bARGQrypWNPJ/>
- พิเชษฐ์ มุลปา. (2023, 9 กุมภาพันธ์). *Resilient building* หนทางรอดของสังคมไทยต่อการสู้ภัยโลกรวน. PostToday. <https://www.posttoday.com/post-next/be-greener/690500>
- ภัสชา อารงอาจกุล. (2565, 21 ธันวาคม). *สิงคโปร์สู่ประเทศสีเขียวและยั่งยืน*. ITD. <http://www.itd.or.th/itd-data-Center/Singapore-green-esgs/>
- ภูษิสส์ ภูมิผักแว่น. (2566, 27 กันยายน). *NIMP 2030 ความหวังครั้งใหม่มาเลเซีย*. ITD. http://www.itd.or.th/itd-data-center/article-55_nimp-2030-malaysia-new-industries-master-
- มิติหุ้น. (2567, 28 ธันวาคม). *บทบาทของการจัดอันดับด้าน ESG ในการขับเคลื่อนตลาดทุนไทยสู่ความยั่งยืน*. ทันหุ้น. <https://thunhoon.com/article/306280>
- ลัทธิกา เนตรทัศน์. (2563, 30 มกราคม). *สิงคโปร์กับการจัดเก็บภาษีคาร์บอน*. Law for ASEAN. https://lawforasean.krisdika.go.th/File/files/article2jan_Singaporecarbonpricingact.pdf
- ศูนย์ข้อมูลเพื่อธุรกิจไทย สถานเอกอัครราชทูต ณ สิงคโปร์. (2565, 10 กันยายน). *ธนาคารกลางสิงคโปร์จัดทำพันธบัตร Singapore sovereign Green Bond*. <https://thaibizsingapore.com/news/%E0%B8%81/directions/singapore-sovereign-greenbond-mas/>
- ศูนย์ข้อมูลเพื่อธุรกิจไทย สถานเอกอัครราชทูต ณ สิงคโปร์. (2566, 2 มีนาคม). *รายงานความคืบหน้าแผนงาน Forward Singapore roadmap*. <https://thaibizsingapore.com/news/%E0%B8%81/directions/forward-singapore-roadmap-2023/>
- สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. (2563, 28 เมษายน). *สิงคโปร์ Green policy*. <http://www.onep.go.th-singapore-green-policy>
- สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. (2565, 20 มกราคม). *การขับเคลื่อนการดำเนินงานด้านการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ*. <https://www.onep.go.th/>
- สำนักงานส่งเสริมการค้าในต่างประเทศ ณ กรุงกัวลาลัมเปอร์. (2566, 26 มีนาคม). *MADANI แผนเศรษฐกิจจัดความยากจน*. <https://www.ditp.go.th/post/167061>
- Abrams, R., Han, S., & Hossain, M. T. (2021). Environmental performances, environmental management and company management valuation. *Journal of Global Responsibility*, 12(4), 400-415. <https://doi.org/10.1108/JGR-10-2020-0092>

- Aquino, A. P., & Abeleda, C. L. (2014, July 30). *Renewable energy act for energy self-sufficiency and harmful emission reduction*. FFTC-AP. <https://ap.fftc.org.tw/article/721>
- Aquino, A. P., Abeleda, C. L., & Ani, A. B. (2014, March 19). *The climate change act of 2009; Philippines' responses to worlds' changing condition*. FFTC-AP. <https://ap.fftc.org.tw/article/649>
- ASEAN. (2020). ASEAN comprehensive recovery framework. *ASEAN: A community of opportunities for all*, 7(1), 37-72.
- ASEAN-Korea Center. (2023, October 1). *ESG practices in ASEAN & Korea: Pathways towards sustainability*. <https://esg-practices-in-korean-final-pdf>
- Asia Business Law Journal. (2023, August 4). *A regional comparison of ESG regulations: Indonesia*. Law.asia. <http://www.law.asia/comparison-of-esg-regulations-indonesia/>
- Attorney-General's Chambers of Singapore. (2024, March 30). *Parks and trees act (Chapter 216)*. <https://sso.agc.sg/Act-Rev/PTA1975/Published/19910301?DocDate=19870330>
- Bank of Thailand. (2022, October 28). *Thailand taxonomy: A reference tool for sustainable economy*. <https://www.bot.or.th/en/financial-innovation/sustainable-finance/green/Thailand-Taxonomy.html>
- Breathe ESG. (2023, December 4). *ESG in global real estate*. <https://www.breathesg.com/resources/esg-in-global-real-estate>
- British Property Federation. (2021, October 10). *Environmental, social and governance (ESG)*. <https://bpf.org.uk/media/4534/bpf-residential-esg-guidance.pdf>
- Chng, K., & Ong, K. W. (2021). The Singapore green plan 2030: Analysing its implication on law and the legal industry in Singapore. In K SMU. <https://ink.library.smu.edu.sg/cgi/viewcontent.cgi?article>
- Climate Trade. (2023, March 2). *Top 10 carbon reduction tips for companies and individuals*. <https://climatrade.com/top-10-carbon-reduction-tips-for-companies-and-individuals/>
- Corrupt Practices Investigation Bureau. (2020, June 17). *Prevention of corruption act 1960*. <https://www.cpiib.gov.sg/about-corruption/legislation-and-enforcement/prevention-of-corruption-act/>
- Department of Energy. (2022, June 17). Implementing rules and regulations of republic act no. 11697 of the electric vehicle industry development act. <https://doe.gov.ph/sites/default/files/pdf/announcements/>
- Eng, T. Y. (2023). Real estate management and strategies: The next decade. *Journal of General Management*, 49(1), 3-4. <https://doi.org/10.1177/03063070231188219>
- ESCAP. (2020, December 1). *Energy transition pathways for the 2030 agenda: SDG7 roadmap for Indonesia*. <https://www.unescap.org/sites/default/files/Energy%20Transition%20Pathways%20for%20the%202030%20Agenda%20SDG7%20Roadmap%20for%20Indonesia.pdf>
- File, C. (2023, April 6). *Examining the G in ESG: the role, best practices and metrics for corporate governance*. Sustainalytics. <http://www.sustainalytics.com/esg-research/resource/corporate-esg-blog/examining-the-gin-esg-the-role-best-practices-and-metrics-for-corporate-governance>
- Fitrianggraeni, S., Ilyas, R. B., & Saputra, D. B. (2023, October 30). *Regulations of ESG investing and its implementation in Indonesia 2023*. Lexology. <https://www.lexology.com/library/detail.aspx?g=b2c4682c-393d-48c8-b20c-a955c17e8eac>
- Hamid, M. Y., Razali, M. N., Jalil, R. A. (2023). An Environmental-social-governance (ESG) framework prospering the listed property companies' performance in Asian countries: A systematic literature review. In *29th Annual European Real Estate Society Conference*. ERES Digital Library. https://doi.org/10.15396/eres2023_281
- International Finance Corporation. (2014, February). *The Indonesia corporate governance roadmap*. <https://www.ifc.org/content/dam/ifc/doc/mgrt/cg-roadmap-and-manual-and-manual/factsheet.pdf>

- Keslio Team. (2024, November 19). *Sustainability reporting: Requirements in the Philippines*. Keslio.
<https://www.keslio.com/kesliox/sustainability-reporting-requirements-in-the-philippines>
- Kheong, K. C., Gumis, C., & Paul, F. A. (2021, October 1). *Highlights of the twelfth Malaysia plan*. Skrine.
<http://www.skrine.com/insights/alerts/october-2021/highlights-of-the-twelfth/malaysia-plan>
- Kittichungchit, V. (2023, August 4). *A regional comparison of ESG regulations: Thailand*. Law.asia
<https://law.asia/comparison-of-esg-regulations-thailand/>
- Korwatanasakul, U. (2020). *Environmental, social, and governance investment: Concepts, prospects, and the policy landscape*. Asian Development Bank Institute.
- Labor Law PH. (2024, February 1). *DOLE Department order no. 242, series of 2024*. <https://library.laborlaw.ph/dole-department-order-no-242-series-of-2024/>
- Lekfuangfu, N.-A. and others. (2024, March 21). *Thailand: Thai government pushing ahead with the climate change bill*. Global Compliance News. <https://www.globalcompliancencnews.com/>
- Malaysian Green Technology Corporation. (2016, June 27). *Guidelines for green technology tax incentive*.
http://www.myhijau.my/wp-content/uploads/2017/05/Guidelines-for-Green-Technology-Tax-Incentive_latest-27June2016.pdf
- Melinda, A., & Wardhwani, R. (2020, June). *The effect of environmental, social, governance and controversies on firms' value: Evidence from Asia*. Emerald Insight. <https://doi.org/10.1108/S1571-038620200000027011>
- Ministry of Environment and Forestry. (2021, July 22). *Long-term strategy for low carbon and climate resilience 2050*. https://unfccc.int/sites/default/files/resource/Indonesia_LTS-LCCR_2021.pdf
- Ministry of Sustainability and the Environment. (2020, July 30). *The resource sustainability act*.
<https://www.mse.gov.sg/latest-news/resource-sustainability-act>
- Monetary Authority of Singapore. (2025, July 4). *Sustainability report 2023/2024*. <https://www.mas.gov.sg/publications/sustainability-report/2024/sustainability-report-2023-2024>
- Otoritas Jasa Keuangan. (2024, August 29). *Pilot project implementation of Indonesia green taxonomy and taxonomy for sustainable finance Indonesia*. <https://keuanganberkelanjutan.ojk.go.id/>
- Pamelo, S. (2024, May). *Embracing ESG for today and tomorrow*. PwC. <https://www.pwc.com/ph/en/tax/tax-publications/taxwise-or-otherwise/2024/embracing-esg-today-and-tomorrow.html>
- Percetakan Nasional Malaysia Berhad. (2024, June 6). *The Environmental quality act 2024*.
<https://www.zulrafiq.com>
- Rahmanzyah, D. (2023, August 4). *A regional comparison of ESG regulations: Indonesia*. Law.asia. <https://law.asia/comparison-of-esg-regulations-indonesia/>
- Richards, H. (2024, September 20). *The future of real estate: ESG, technology & data*. GRI Hub. <http://materials.griclub.org/>
- Seneca ESG. (2023, October 30). *The role of ASEAN in pioneering ESG practices in Southeast Asia*.
<https://senecaesg.com/insights/the-role-of-asean-in-pioneering-esg-practices-in-southeast-asia/>
- Schroders Real Estate. (2020, February 17). *Pathway to net-zero carbon*. <https://mybrand.schroders.com>
- Sustainability Energy Development Authority. (2021). *Malaysian renewable energy roadmap: Pathway towards low carbon energy system*. Sustainability Energy Development Authority.
- Tang, K. (2019, March 22). *Exploring the G in ESG: governance in greater detail-part 1*. S&P Global.
<https://www.spglobal.com/en/research-insights/market-insights/exploring-the-g-in-esg-governance-in-greater-detail-part-i>
- Thai Publica. (2024, September 15). *ASEAN round up*. <https://thaipublica.org/2024/09/asean-weekly-roundup-267/>
- World Resources Institute. (2021, April 1). *Philippines: A whole-of-government approach to creating green jobs*.
<https://www.wri.org/update/Philippines-whole-government-approach-creating-green-jobs>